

HANNIBAL OCH SCIPIO

VID RHÔNE

Av kapten H. HJERTSTEDT

UR VÄRLDSHISTORISK aspekt blev följden av Roms seger i kampen om herraväldet i och vid Medelhavet den västerländska kulturens dominans för årtusenden framåt. Det första och kanske största hindret på romarstatens väg mot världsherraväldet undanröjdes genom utgången av de två puniska krigen på 200-talet f. Kr.

I sin »Histoire romaine» framhåller Jules Michelet, »att det ej är utan skäl, att en så allmän och livlig hågkomst av de puniska krigen har dröjt sig kvar i människornas sinnen. Det var ej endast en konflikt mellan två städer eller två riken, utan det var en kamp, på vars utgång två människorasers öden berodde. Skulle världshegemonien utövas av den indoeuropeiska eller semitiska folkgruppen?» I det följande redogör Michelet hur »de två raserna överallt kommit i kontakt med varandra och alltid i fiendskap sedan historiens gryning. Kaldéer och perser underkuvade sina idoga men trolösa semitiska grannar. Konflikten fortsatte mellan greker och fenicier och nådde därvid sin kulmen genom Alexanders segertåg, då Tyros förstördes, och Alexandria grundades. Kartago återstod. Ett välde rikt och mäktigt i långt högre grad än Fenicien hade varit. Kartago föll och förintades av Rom.» Denna händelse, säger den franske författaren, »är utan motstycke i historien. En hel civilisation förstördes i ett slag — försvann som ett stjärnskott».

Kartagos fall föregicks emellertid av en jättekamp, som även skakade Rom i sina grundvalar: de puniska krigen, av vilka det andra blev det avgörande. Tack vare de stora Barkiderna, Hamilkar, Hasdrubal och Hannibal lyckades väl Kartago för ett halvsekel fördröja katastrofen, men mot romarstatens struktur och nästan outtömliga resurser förmådde ej ens Hannibal hävda det puniska väldets bestånd, sedan *sjöherraväldet* (det i alla tider lika viktiga och aktuella) hade gått förlorat i det första puniska kri-

get.¹ Men — »Genius cannot accomplish the impossible». (Ardant du Picq.)

Vår kunskap om Hannibalsfejden är bristfällig och skall väl så förbli, ty vi ha endast kvar källmaterial från den segrande sidan. Vår tillförlitligaste auktor är ju Polybios, men därvidlag får man ej glömma, att denne var en varm vän av Scipionerna vilkas insatser i kampen blevo avgörande för krigets förlopp. Det var ur romarnas synpunkt givet, att vapnens utslag dikterades ur ett både rättvist och självfallet öde. Eftervärlden har haft svårt att frigöra sig från detta betraktelsesätt. Men eftersom de båda motståndarna var för sig förfogade över betydande maktmedel, är det sannolikt, att tillfällena förekommo, då krigslyckan verkligen hotade att byta sida. Ett sådant tillfälle synes ha inträffat under själva spelöppningen vid Rhône i september 218 under Hannibals uppmarsch mot de Norditaliska slagfälten. Den äldre Scipio, Hannibals motståndare vid Rhône, har av de flesta historiker bedömts som en klarsynt och klok general för de åtgärder han vidtog vid ifrågavarande kritiska tidpunkt. Det har emellertid icke heller saknats klander.² Beträffande Hannibals handlingssätt vid Rhône har man i allmänhet nöjt sig med att söka påvisa, att den kartagiske fältherren programenligt fullföljde sin ursprungliga fälttågsplan. Men även i detta fall finnas avvikande åsikter.³

Med skärpa bör det fastslås, att händelseförloppet vid Rhône kan synas fatalt, men detta är i mycket en efterklokhet, som icke utesluter möjligheten av, att andra resultat *kunna* ha följt.

Vid slutet av sommaren 218 f. K. — man har beräknat början av september — framkom Hannibal med sin kartagiska här till Rhône vid nuvarande St.-Etienne-des-Sorts och Mornas, cirka 120 kilometer från flodens mynning. Ungefär samtidigt ankrade Scipios transportflotta, skyddad av 60 quinqueremer, i Golfe de Fos vid Rhône's östra deltaarm. De följande händelserna vid Rhône's strän-

¹ Lärdomarna från det 24-åriga sjökriget (264—241) synes man icke ha tagit vara på, främst betydelsen av det förlorade sjöherraväldet. Om Kartago under det 23-åriga »stilleståndet» mellan det 1sta och 2dra puniska kriget hade återuppbyggt och förbättrat sitt sjöförsvaret lika målmedvetet, som Barkiderna gjorde med härsmakten i Spanien, skulle det 2dra puniska kriget fått ett annat förlopp. En sådan åtgärd borde för de styrande i Kartago ha varit självklar efter förlusten av de sicilianska sjöfästningarna.

² H. V. Havell: »Republican Rome» s. 209. Mommsen: Vol. II. s. 251.

³ Ulrich Kahrstedt: Geschichte der Karthager del III s. 381. Duruy, History of Rome and the Roman People del I s. 581., fotnot I.

der under dessa sensommardagar skulle komma att få en avgörande betydelse för det vid årsskiftet utbrutna krigets förlopp.

Endast tre à fyra dagsmarscher skilde de fientliga härarna åt, varför en sammandrabbning syntes nära förestående. Hade så skett, skulle förmodligen antikens största och namnkunnigaste krig, det andra puniska, ha tagit en annan vändning. Att Scipios hopplöst underlägsna stridskrafter icke krossades vid Rhône var icke *hans* förtjänst utan Hannibals, vilkens beslut att ej inlåta sig i strid med romarna förrän på Poslätten måhända kom att ändra krigets slutliga utgång i en för Rom gynnsam riktning.

Fälttåget vid Rhône är ett av de få fall, där Hannibals välskötta underrättelseväsen klickade på en väsentlig punkt, nämligen rapporten om storleken av motståndarens stridskrafter. Hade nämligen den kartagiske fältherren haft kännedom om romarnas verkliga styrka, hade han trots allt sannolikt slagit till vid Rhône och besparat Spanien en invasion åtminstone till dess kartagerna hunnit konsolidera sina erövringar norr om Ebro.

Innan operationerna vid Rhône närmare belysas, torde det emellertid vara nödvändigt att göra en översikt av närmast föregående händelser.

Erövringen av Sagunt, den iberisk-grekiska staden söder om Ebro, blev signalen till fredsbrott mellan Rom och Kartago, Sagunt, som stod under Roms protektion, föll på senhösten 219 efter åtta månaders hjältemodigt försvar. Efter misslyckade förhandlingar i Kartago att bevara freden förklarade Rom krig vid årsskiftet 219/218. Vid ämbetsårets ingång mars 218 tillträdde Tiberius Sempronius Longus och Publius Cornelius Scipio konsulatet för året, och först *då* fattades beslut om utskrivning av de sedvanliga fyra legionerna, vilka jämte de italiska bundsförvanternas kontingenter skulle bilda två fältarméer under var sin konsul.⁴ Även flottan skulle självfallet mobiliseras. Om man får döma av den långsamma takten, den så sent som i maj påbörjade mobiliseringen och den begränsade utskrivningen av fälttrupper, synes det uppenbart, att man i Rom hyste föga oro inför kriget. Kartago var ju dock en stormakt, och det borde väl knappast ha undgått Rom, att Handelsrepubliken numera var bättre rustad åtminstone till lands än för trettio år sedan.

Roms krigsplan var helt inriktad på offensiva företag. Sempro-

⁴ Liv. XXI kap. 17. Pol. III. 40.14. Liv. XXI 26.2. Pol. III. 107.11 se vidare Kahrstedt, Geschichte der Karthager von 218.146 (del III). Sid. 180. Berlin 1913.

nius med två legioner (med bundsförvanternas kontingenter inalles 17 600 man) och 160 krigsskepp skulle avgå till Sicilien, varifrån han skulle förbereda en landstigning i Afrika.⁵

I motsats till de flesta historiker, som sysslat med de puniska krigen har Ulrich Kahrstedt i *Geschichte der Karthager* på till synes goda grunder sökt påvisa att Scipio vid avseglingen från Pisae i slutet av augusti 218 f. Kr. endast hade en legion ombord på sin transportflotta.

I »Unsere Quellen Zum Zweiten Punische Kriege» Del. III av *Geschichte der Karthager* sid. 180 f. skriver Kahrstedt därom följande: »Zum Schluss im Zusammenhange die römischen Rüstungen des Buches. Kap. 17 haben wir einen annalistischen Mobilisierungsbericht. Es werden sechs römische Legionen (ausnahmsweise zu je 4 000 Mann z. F. und 300 z. Pf.) ausgehoben, dazu 40 000 Socii z. F. und 4 400 z. Pf. Davon erhält Sempronius (§ 5) 2 Legionen und 16 000 + 1 800 Socii, Scipio ebensoviel Römer und 14 000 + 1 600 Socii, Gallien als Garnison die letzten 2 Legionen und 10 000 + 1 000 Socii (die 600 römischen Reiter, die 17, 9 besonders figurieren, sind die Legionskavallerie). Das wäre eine ungewöhnlich starke Aushebung für den Anfang.

Nun wird das in Gallien stationierte römische Korps unter Manlius Pol. 40, 14 als τὸ τέταρτον στρατόπεδον bezeichnet, auf Deutsch — da es zu Polybios' Zeit keine Legionsziffern gibt — die eine von den 4 Legionen. Das setzt aber voraus, dass es nur 4 Legionen gibt, wie üblich, und dass davon in Gallien eine steht. Sempronius hat nun notorisch zwei Legionen, da seine Ankunft an der Trebia die Stärke des römischen Heeres von 2 auf 4 Legionen erhöht. Also hätte Scipio nur eine gehabt? Polybios spricht nun a. a. O. von den στρατοπεδα des Scipio im Plural, die er zur Bewältigung des keltischen Aufstandes abgibt. Hat er aber 2 Legionen gehabt, so hätte man erstens 5 Legionen ausgehoben, was ganz unrömisch ist, zweitens kollidiert man mit Polybios' Ausdruck τέταρτον στρατόπεδον drittens bliebe die Stärke des römischen Heeres in Oberitalien von 2 Legionen vor der Trebiaschlacht rätselhaft. Dann eine Legion des Manlius + 2 des Scipio, später Atilius, sind immer 3. Die Lösung steht bei Livius 26, 2 f. Dort gibt er die Quelle des Polybios genauer wieder als dieser selbst und sagt, dass Scipio 1 Legion und 5 000 Socii abgab und (wie bei Polybios) durch eine Neuaushebung ersetzte. Der Ausdruck στρατοπεδα ist also nur ungenau. Scipio hat von Anfang an eine Legion (4 200 + 4 600 Mann) gehabt, diese abgegeben und durch eine neue ersetzt. Die abgegebene bildet mit der manlianischen zusammen das 2 Legionen starke Korps, das am Ticinus ficht und von Sempronius' 2 Legionen auf 4 gebracht wird. Es ist also sicher, dass der römische Feldzug in Spanien 218 von nur einer Legion eröffnet worden ist! Die Überlieferung von Livius

⁵ Med besättningstrupper redan stationerade på Sicilien torde Sempronius' stridskrafter för fälttjänst ha utgjort minst 30 000 man, om man medräknar den kontingent som konung Hiero av Syracusae ställde till Roms förfogande.

21, 17 mit ihren sehr genauen Ziffern ist also Erfindung (vgl. Klio 1911 S. 417 ff. Ähnliche Angaben für die Mobilmachung gegen Perseus 172).⁶

Krigshändelserna till lands och sjöss i norra Spanien från och med hösten 218 till sommaren 217 synas dessutom giva stöd för Kahrstedts tes, att Cneius Scipio vid landstigningen i Emporial i september 218 endast medförde en legion. Visserligen besegrade Scipio den av Hannibal kvarlämnade ockupationsstyrkan under Hanno norr om Ebro och lyckades även erövra några mindre orter under sin försiktiga framryckning mot Ebro. Men bakslaget kom på senhösten, då Hasdrubal Barkas, vilken för sent hade ilat till Hannos understöd, i stället vände sig mot Scipios skeppsläger i närheten av Tarraco och tillfogade romarnas där kvarlämnade trupper och skepp stora förluster. Scipio tvingades därför till snabb reträtt mot sin bas. Först på sommaren 217 sedan förstärkningar till lands och sjöss hade anlänt, kunde den romerske befälhavaren gripa till offensiven. Scipio hade dessförinnan endast lyckats tillförsäkra sig ett smalt basområde vid kusten mellan Emporiai och Tarraco. Allt tyder på, att den expeditionsskär, som konsuln Publius Cornelius Scipio förde till Rhône's stränder och brodern Cneius senare landsteg med i norra Spanien, endast utgjorde en legion. Om den ställföreträdande konsuln hade haft en fulltalig konsulararmé — två legioner — under sitt befäl skulle han med all sannolikhet redan under höstmånaderna 218 ha kunnat vinna betydande framgångar mot de splittrade kartagiska stridskrafterna i Spanien.

Angreppet mot Handelsrepublikens kärnland skulle bli det primära målet, och huvudkrigsskådeplatsen ville man förlägga kring Kartagos murar. Scipios uppgift blev även den av offensiv karaktär men av mera sekundär betydelse: att företaga en invasion av norra Spanien och med hjälp av missnöjda och nyligen underkuvade iberer och keltiberer söka göra kartagerna all möjlig avbräck men framför allt att hindra de hjälpsändningar till Afrika, som man då fruktade. Ingen av dessa planer kunde i väsentliga delar realiseras. Minst av allt landstigningen i Afrika. Sempronius avseglade visserligen med sin flotta och invasionsarmé till Sicilien på sommaren, men redan dessförinnan hade Kartago utrustat tvenne mindre eskadrar, av vilka den ena icke utan framgång opererade på Siciliens kuster, under det att den andra gjorde energiska strandhugg på Italiens västkust. Kartagernas offensiv till sjöss fördröjde Sempronius' planerade invasion av Afrika till dess det var för sent, och han själv och legionerna hemkallades till fosterlandets försvar. Det är betecknande, hur ringa vikt historiker i allmänhet tillmätt de två små kartagiska eskadrarnas sjötåg

⁶ So richtig Sanders, Quellenkontamination 93.

(sammanlagt 55 quinqueremer). Dessas operationer fördröjde dock den romerska invasionen av Afrika med hela fjorton år! Redan innan konsulerna i Italien hade hunnit avsluta sina rustningar, hade de nyligen underkuvade cisalpinska kelterna gripit till vapen. Ryktet hade nått dem, att Hannibal gått över Ebro och var under framryckning mot norr för att över Pyrenéerna och Alperna invadera cisalpinska Gallien. Kelterna hade från början haft betydande framgångar. Senaten dirigerade genast en av de för Scipio avsedda legionerna mot norr och då denna styrka råkade i trångmål även den andra. Konsulen fick utskriva en ny legion för expeditionen mot Spanien. En större styrka förmådde eller ville man ej prestera. Först i senare hälften av augusti kunde Scipio med sin transportflotta eskorterad av 60 krigsskepp avsegla från Pisae till Massilia som första anhalt på vägen till norra Spanien.

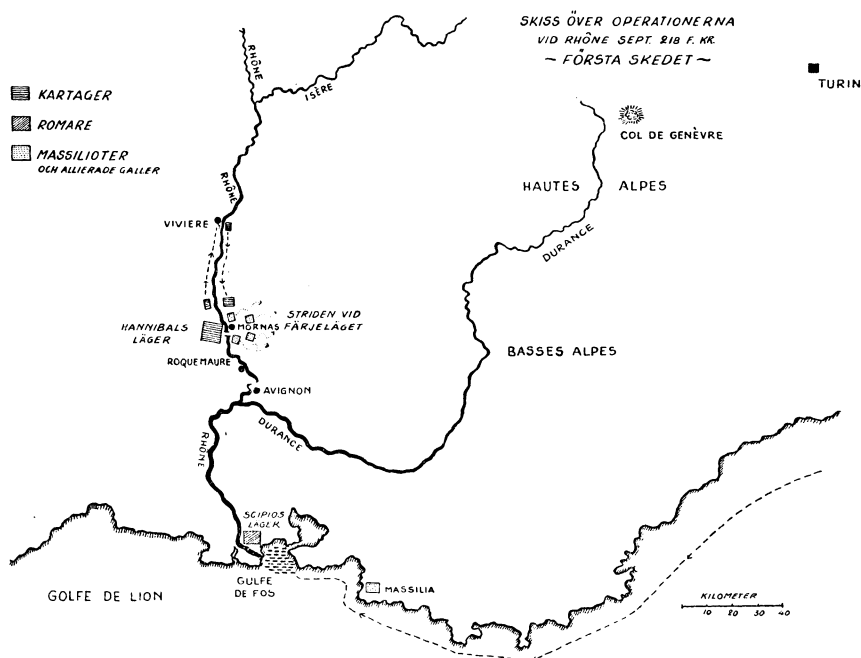
Emellertid hade Hannibal i början av maj brutit upp från Nykartago med en anseelig här, sedan han dessförinnan ordnat försvaret av Spanien och Afrika. Med omkring 80 000 man överskred han Ebro.⁷ Tre månaders förbittrade strider mellan Ebro och Pyrenéerna hade kostat Hannibal avsevärda förluster. Ytterligare avdelade trupper för att hålla de nyerövrade områdena hade reducerat hans här till omkring 50 000 man, då han i augusti överskred Pyrenéerna.⁸

Tåget genom transalpinska Gallien gick däremot fort och utan förluster. Tack vare rikliga penninggåvor till hövdingarna för de transalpinska kelterna tillförsäkrades hären fritt genomtåg. Vid framkomsten till Rhône har man beräknat att Hannibal hade högst 38 000 man fotfolk och 8 000 ryttare samt 37 elefanter. Men detta var en veteranarmé av kartager, libyer, numidier, iberer, balearer och kelter, härdade i hundratals strider och ledda av väl utbildat yrkesbefäl. Enligt nyare forskning har man, som redan nämnts, ansett att den kartagiska hären kom fram till Rhône vid nuvarande St.-Etienne-des Sorts och Mornas, vilka orter ligga ett tjugotal kilometer norr om det sedan gammalt antagna övergångsstället Roquemaure, 15 kilometer norr om Avignon. Förberedelserna till flodövergången togo åtskilliga dagar i anspråk. Under tiden hade keltiska stammar lägrat sig på östra stranden för att hindra över-

⁷ Storleken av Hannibals här vid *uppbrottet* från Nykartago är omtvistad. Enligt Polybios III 35 utgjordes hären av 90 000 man fotfolk och 12 000 ryttare, vartill kommo minst 37 elefanter. Polybios siffror torde emellertid vara för höga.

⁸ Av politiska skäl »permitterade» Hannibal även några iberiska förband, som visat föga lust att lämna sitt hemland.

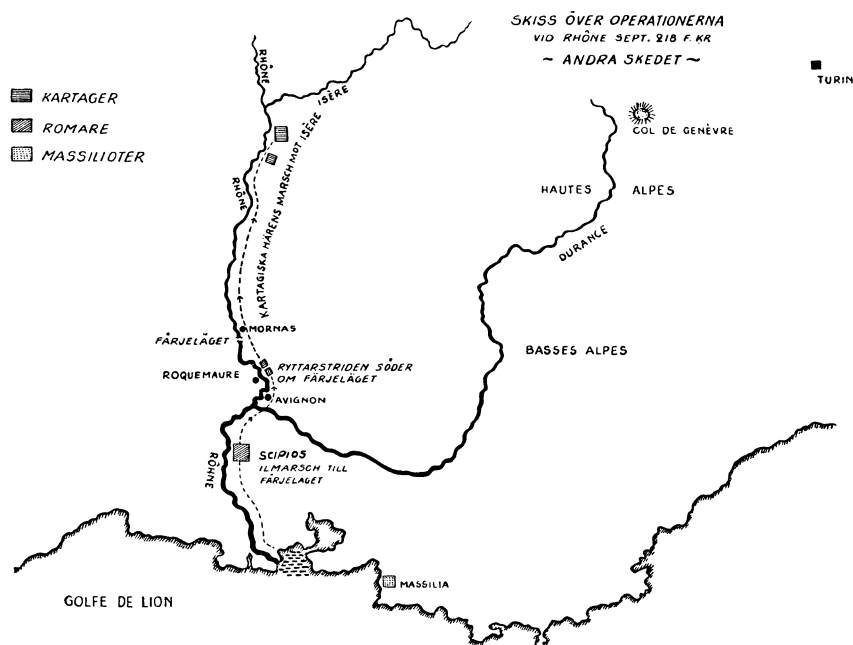
Hannibal och Scipio vid Rhône

farten, härtill uppviglade av emissarier från Massilia. Hannibal hade emellertid i tysthet sänt en styrka 37 kilometer uppströms till nuvarande Viviers för att där övergå floden, rycka söderut och på en given röksignal anfalla kelterna i flank och rygg. Då Hannibal, som låg i hög beredskap, såg signalerna på andra sidan floden, satte han raskt igång strandväxlingen medelst tidigare anskaffade båtar och flottar. Angripna från två håll flydde kelterna efter en kort strid.

Hannibals tåg från Ebro till Rhône hade varit en kapplöpning med tiden. De förlustbringande och långvariga striderna i norra Spanien hade allvarligt rubbat tidtabellen. Det var nu icke längre möjligt att gå över Alperna under den gynnsammaste årstiden. Härtill kom det oväntade uppehållet vid Rhône som genom kelternas motstånd kom att fördröja härens övergång sju dagar i stället för beräknade två.

Som redan nämnts hade Scipio under någon av de första dagarna av september med sin flotta ankrat upp i Golfe de Fos vid Rhône-mynningen. Där mötte honom sändebud från Massilia, vilka rapporterade, att Hannibal redan hade gått över Pyrenéerna och be-

fann sig på ilmarsch genom södra Frankrike (Gallia Narbonensis) mot Rhône.

Konsuln satte icke mycken lit till dessa meddelanden, ty då han en vecka tidigare avseglade från Pisae, hade de senaste rapporterna från Spanien klart utsagt, att Hannibal var inbegripen i blodiga strider med ibererna norr om Ebro. Scipio debarkerade emellertid sina nyutskrivna och sjösjuka legionärer, upprättade ett befäst läger samt inväntade ytterligare nyheter. Dessa läto icke heller länge vänta på sig. Redan efter ett par dagar ingick meddelande om, att Hannibal redan var vid eller i närheten av Rhône, tre à fyra dagsmarscher från kusten. Scipio fann denna rapport ännu otroligare än den första. Någon förberedelse till framryckning gjordes emellertid icke, men för att äntligen vinna klarhet om läget sände konsuln ett spaningsdetachement av 300 utvalda ryttare med tjänstvilliga vägvisare från Massilia upp mot norr på östra Rhône-stranden till det uppgivna övergångsstället.

Hannibal erhöll underrättelse om Scipios ankomst till Rhône's mynning på femte eller sjätte dagen, omedelbart efter striden med kelterna vid övergångsstället. Sedan fotfolk och ryttare i god ord-

ning transporterats över till östra stranden, sände Hannibal i sin tur 500 numidiska ryttare åt söder för att utspana läget vid kusten. Så långt kommo de nu aldrig, ty redan samma dag blevo dessa i vanliga fall så påpassliga och vaksamma ökenryttare överraskade av det romerska spaningsdetachement, som Scipio sänt ut. En skarp ryttarfäktning uppstod. Efter en förlust av 200 man flydde numidierna tillbaka till lägret, ivrigt förföljda av de segerande romerska ryttarna, vilka likväl i striden förlorat nära halva sin styrka. Scipios ryttare redo nästan upp till Hannibals läger, innan de vände för att ila söderut (därvid förmodligen påskyndade av det friska rytteri Hannibal sände efter dem) och till den romerske konsuln framföra sina viktiga rapporter.

Samma dag ryttarstriden ägde rum, ankom till Hannibals läger en cisalpinsk kelterhövding, Magilos, med sitt följe. Kelterna lovade att föra hären över vissa alppass, där det ej fanns alltför stora svårigheter för människor och djur att passera.

Det har aldrig fullt klarlagts, om Magilos därmed avsåg att föra hären 40 kilometer mot söder till Durance's och Rhône's sammanflöden samt vidare uppför Durance's dalgång eller om kelterhövdingen hade ämnat föra trupperna fyra dagsmarscher mot norr från färjeläget till den beryktade »ön» vid Isères och Rhône's sammanflöden — »ön» låg sannolikt ett stycke uppför Isère. Det första alternativet synes sannolikare, eftersom den vägen var den framkomligaste. Inför planen att gå 40 kilometer mot söder blev Hannibal betänksam. En sammandrabbning med romarna skulle sålunda knappast kunna undgås, även om Scipios huvudstyrka ännu stod vid kusten. Genom utsända ryttarpatruller hade visserligen Hannibal snart övertygat sig om, att den romerska rytteriavdelning, som hade förföljt numiderna till lägret, ej utgjorde någon förtrav till Scipios huvudstyrka, och att sålunda någon omedelbar sammanstötning icke vore att vänta. Det stred emellertid mot Hannibals krigsplan att här vid Rhône inlåta sig i strid med romarna, även om alla utsikter till seger funnos. Hur skulle emellertid en drabbning kunna undvikas, om Scipio vid underrättelsen om Hannibals rörelser ryckte norrut samtidigt som kartagerna tågade mer än en dagsmarsch mot söder? Det borde ju stå klart för Scipio, att Hannibals ankomst till Rhône endast kunde betyda en marsch över Alperna och invasion av Norditalien. Även om Scipio led ett nederlag, så hade denne Massilia och flottan att falla tillbaka på, under det att de förluster i manskap och tid som även en segerande Hannibal måste räkna med, skulle så kunna försvaga och fördröja

hans här, att risk fanns att hela alpövergången måste uppgivas. Om Hannibals underrättelseväsen haft tid på sig att skaffa sig tillförlitliga uppgifter om Scipios verkliga styrka — *en enda fältstark legion* som med de italiska bundsförvanterna knappt utgjorde 9 000 man (varav 800 ryttare) — är det sannolikt att den kartagiske fältherren slagit till, även om han var väl medveten om att det mäktiga Massilia stod som ett hotande åskmoln i söder i farlig närhet av marschrouten genom Durancedalen. Förbundet med den romerska stormakten, stärkt genom närvaron av en romersk konsul i spetsen för en armé, hade kanske förvandlat det »kalla kriget», som Massilia hittills fört, till ett för kartagerna synnerligen hett sådant. Det kunde då för Hannibal bli »fel krig på fel plats och på fel tid» för att använda ett nu aktuellt talesätt.

Det kan emellertid ifrågasättas om icke Hannibal härvidlag överskattade Massilias landmilitära maktmedel samt stadens inflytande på de kringboende transalpinska gallerna. Däremot ägde Massilia en aktning svärd sjömak, vilken senare skulle komma att göra Scipionerna i Spanien ovärderliga tjänster under fält- och sjötågen mot kartagerna.

Hannibal måste besluta sig fort. Han avstod från kamp mot Scipio och den framkomligare väg, som sannolikt Magilos förordat utefter Durance's dalgång och valde i stället en nordligare route över Alperna. Sedan elefanterna färjats över floden, avtågade hären dagen efter ryttarstriden mot norr. Större delen av rytteriet skyddade kön av marschkolonnerna för eventuella fientliga framstötter från söder. Marschen gick mot sammanflödet av Isère och Rhône fyra dagsmarscher mot norr. Den kartagiske fältherren tog sålunda hellre ytterligare tidsförlust på mindre kända vägar än han inlät sig i strid med romarna och deras allierade (Massilia) sedan han nått första målet: cisalpinska Gallien.

Därest man inför Hannibals beslut skulle våga tillåta sig en del mer eller mindre allmänt hållna spekulationer, om hur det skulle ha gestaltat sig, om han handlat annorlunda, så är detta en lätt uppgift — i efterhand.

Om Hannibal vid Rhône med eller utan ingående kännedom om Scipios ringa styrka inlät sig i drabbning med den mer än villige konsulen, hade denne med all sannolikhet lidit ett förkrossande nederlag. Invasionen av Spanien hade därmed avvärjts för lång tid framåt eller tills det varit för sent. Kartagerna hade med mindre risk kunnat taga vägen över Lågalperna via Durancedalen. Massilia hade nog förhållit sig lugnt efter Scipios nederlag. Han-

nibal skulle ha kunnat nedstiga på Poslätten utan större förluster. Han hade då »vunnit ett slagfält» utan att behöva offra en dryg tredjedel av sin här. Från Spanien kunde under de närmaste åren en jämn ström av förstärkningar fylla luckorna efter utkämpade fältslag.

På tredje dagen efter Hannibals uppbrott, kommo Scipios trupper fram till det övergivna lägret. Den romerske konsuln fann det lönlöst att tåga efter kartagerna in i ett fullkomligt okänt land, vars befolkning förvisso ej hyste några varmare känslor för romarna.

Scipios ilmarsch mot färjeläget synes emellertid oförklarlig. Det torde väl ha stått klart för honom, att han tog en fruktansvärd risk att krossas, om Hannibal inväntat honom eller ryckt söderut för att möta hans ringa styrka. Scipios enda chans att hindra eller fördröja den kartagiska hären hade ju varit att en vecka tidigare gå mot norr och i förening med styrkor från Massilia och gallerna besätta det östra färjeläget vid Rhône. Att med 9 000 legionärer hejda en så stor armé som Hannibals borde väl även för en yverboren romersk konsul synas föga välbetänkt, sedan Hannibal redan överskridit floden. Hade möjligen den överraskande segern över de 500 numidiska ryttarna ingivit Scipio ett sådant förakt för kartagernas stridsvärde, att han ansåg sig vuxen en mångdubbel övermakt?

Scipio gick alltnog tillbaka till kusten och återinskeppade sina soldater. Ombord på flottan kungjorde han sin avsikt att med sin stab återvända till Pisae, men låta sin legion och flotta under befäl av sin broder Cneius fortsätta till norra Spanien. Detta beslut har varit föremål för många kommentarer bland historiker i äldre och nyare tid. Allmänt har det ansetts betydelsefullt för andra puniska krigets utgång. Flera historiker ha på grund av Scipios val tillmätt denne en sådan profetisk klarblick, att man ansett honom äga de högsta kvalifikationer som fältherre och statsman. Bland annat skulle konsuln klarare än någon annan insett betydelsen av Spanien såsom Kartagos livsnerv i kriget. Finge Handelsrepubliken konsolidera och utöka sitt välde på den Iberiska halvön, kunde detta äventyra Roms bestånd. De rikliga inkomsterna av de spanska silvergruvorna och det ypperliga soldatmaterialet i den stridbara iberiska befolkningen voro Kartagos förnämsta kraftkällor. Emot dessa argument kan erinras att krigets överförande till Spanien var ett senatsbeslut. Det fanns många i den romerska senaten utom Scipio som insågo Spaniens betydelse för Kartago.

På lika goda grunder kan man som skäl för Scipios kloka val anföra, att han icke längre ansåg det nödvändigt att föra legionen tillbaka till Italien. Det vore väl icke så märkvärdigt, om konsuln delade den gängse uppfattningen, att Hannibal och hans här ginge sin undergång till mötes bland de snöhöljda och skräckinjagande grajiska Alperna lika okända som deras befolkning var stridbar och grym. I cisalpinska Gallien funnos redan två fältstarka legioner och dessutom de båda nyanlagda väl befästa kolonierna Cremona och Placentia med starka besättningstrupper. Skulle emellertid Hannibal trots allt lyckas att med sin här över Alperna komma ned på Posläppen skulle — menade man — hans soldater vara så försvagade av umbäranden och förluster i striderna mot bergfolken, att det bleve en lätt sak för de två cisalpinska legionerna att likvidera dem. För säkerhets skull och för den romerska statens anseende var det emellertid tillbörligt, att åtminstone en av konsulerna befann sig i Polandet och ledde operationerna för den händelse, att någon del av Hannibals armé lyckades taga sig över Alperna och förena sig med de keltiska stammarna, som alltid voro beredda till uppror.

Det kan emellertid ifrågasättas om Scipio kände sig nöjd med sitt korta och så gott som oblodiga fälttåg vid Rhône. En viss strategisk framgång kunde han visserligen inregistrera. Någon hög tanke om den unge Hannibal som härförare hade han väl ej heller fått under operationerna vid Rhône. Barkidens rykte hade ju hittills endast grundat sig på krig mot barbariska och halvbarbariska folk. Då han stod inför valet att möta Roms beprövade legionärer, hade han trots sin mångdubbla numeriska överlägsenhet vikit undan. Slutligen hade Scipio genom sin blotta närvaro vid Rhône mynning förmått Hannibal att uppgiva sina planer att begagna den vida bättre vägen över Lågalperna via Durancedalen.

Det måste i varje fall ha gränt den romerske konsuln, att han hade lämnat Massilias välinformerade underrättelsetjänst utan avseende och icke genast efter landstigningen ryckt norrut för att i förening med kelterna och Massilia hindrat kartagernas flodövergång. Hade han så handlat, skulle han ha haft goda utsikter att fördröja Hannibals tåg över Alperna till dess det var för sent på året. Scipios tvekan och långsamhet hade gjort ett dåligt intryck på Massilia och kelterna, som vid Rhône lämnats i sticket.

Det behövdes ingen siareförmåga för att inse, att den väg Han-

nibal nu försökte tränga fram på, skulle bli förlustbringande och tidsödande, — i bästa fall, och att utsikterna för att komma ned på Poslätten med en här, som icke var i upplösningstillstånd, voro ytterst små.

Det är emellertid svårt att inse, att Scipio skulle ha visat någon särskilt upphöjd fältherreblick eller framsynt statsmannabegåvning, än mindre någon särskild förmåga av självövertvinnelse genom att låta sin legion och flotta fortsätta till Spanien för att bilda kärnan i den här av keltiberer, som norr om Ebro skulle bereda kartagerna så mycken skada och till slut jämna vägen för Roms erövring av hela landet och Kartagos besegrande.

Scipio sände sin legion och flotta till Spanien under befäl av en duglig general *vid rätta tiden*. Detta är hans förtjänst.

Som händelserna vid Rhône hade utvecklats sig var det Hannibal som lät Scipio undkomma och icke tvärtom. Då den romerske konsuln äntligen satte i gång sin ilmarsch mot norr var ju den kartagiska hären redan över floden. Till lycka för honom själv och Rom inväntade icke Hannibal hans ankomst eller ryckte söderut för att möta honom. En drabbning mellan färjeläget och Durance's inflöde i Rhône kunde icke ha fått mer än en utgång. Scipios ringa styrka hade krossats.

Det förefaller uppenbart, att Hannibal vid Rhône ändrade sin ursprungliga marschroute. Om följderna av detta ödesdigra beslut blev avgörande för det spirande romerska världsherraväldet och sålunda kom att återverka på Europas framtid, är ett av historiens olösta problem.